

Regelen ikke saaledes Tilfældet med vore talrige, under saamange forskjelligartede Bestyrelser staaende Landsbykirker, i hvilke Kapeller, Portaler, Epitaster m. M. hyppig uden Videre odelægges, hvorved usfaterlige Bidrag til Folkets indre Kulturhistorie gaa tabte. Mundt om i Kirkerne findes endnu mange mærkelige Gjenstande, som ere ganske ubekjendte og upaaagtede. Jeg har selv ved mangfoldige Leiligheder i Kirkerne paa Landet truffet høist interessante Fortidslevninger, hvis Værd, ja hvis Tilstedeværelse var ukjendt for Alle der, ja endog i enkelte Tilfælde for de mest oplyste Mænd paa Stedet selv. Jeg skal endnu tilføie, at der fra Christian den Fjerdes Tid til vore Dage vel gjentagende Gange, dels af Staten selv, dels af Private med Statens Hjælp, er gjort Tilløb til at erhverve Udgifter over de i Landet værende Mindesmærker; men alle disse Forsøg, som i Almindelighed ifkun stykkevis ere blevene gjenneførte, have haft et utilfredsstillende Udfald, fordi de vare byggede paa tilfældige Indberetninger, i Særdeleshed fra Præsterne omkring i Landet, og fordi de ikke vare tilstrækkelig støttede af udsendte sagkyndige Oldforskere og Tegnere.

Med Hensyn til en eventuel, udvidet Fredning af vore nationale Mindesmærker er den Tanke oftere bleven fremsat, at der vistnok rettest burde søges udvillet en Expropriationslov, hvorved uvillige eller ublue Gierne kunde blive tvungne til, mod Erstatning, at afgive de paagjældende Mindesmærker til det Offentlige. I den første Tid af min Embedsvirksomhed gjorde endog den daværende Kommission for Oldsagernes Opbevaring Forslag desangaaende til vedkommende Ministerium, som dog ikke troede at kunne gaa ind derpaa. Efter de praktiske Erfaringer, jeg senere har haft Leilighed til at indhente, tør jeg heller ikke negte, at jeg i saa Henseende nu nærer de største Betænklichkeiten.

Naar nemlig Loven skulde have den tilsigtede Virkning, maatte det paabydes Gierne: at lade alle paagjældende Fortidsminder henstaa urørte paa deres Marker, indtil det var undersøgt, hvorvidt Staten agtede at frede dem eller ikke. Men da man ikke med Villighed kunde fordrø, at slige Spørgsmaal, til Hinder for Jordens og Stenenes fri Afbenyttelse, skulde henstaa længe uafgjorte, vilde der til saa mange og saa vidtstrakte Undersøgelser paa een Gang over det hele Land kræves sagkyndige Oldforskere i et et saadant Antal, som umuligt kunde skaffes tilveie, ikke at tale om de store, dermed forbundne Omkostninger. Thi det maa erindres, at til en Expropriationslov og saa nødvendig maatte knyttes et meget betydeligt, ja ubestemmeligt Beløb paa Finantsloven til Afholdelse af Taxationer og Erstatninger til Gierne for de exproprierede Mindesmærker. Endelig, hvad der er det Værste, vilde en saadan Tvang mod Gierne, ifjøndt disse efter Grundloven ere berettigede til fuld Erstatning, alligevel sikkert fremkalde hos Mange en stor Uvillie, som i forskjellige Retninger kunde blive til Skade for vore Samlinger og for Oldforskningen i det Hele. Netop i vort Naboland Sverige, hvor man ved Lov i 1867 har fornyet ældre Bestemmelse om, at de nationale Mindesmærker skulle bevares, og at de ikke maa undersøges, uden at dette sker paa det Offentliges Foranstaltning eller med Sammes Tilladelse, har denne Fremgangsmaade vakt en overordentligt stærk Opposition ikke alene hos de nærmest Paagjældende, men ogsaa hos mange Oldforskere. Det er vistnok med Rette paafaaet, at en saadan Lov aldrig vil kunne overholdes, da Brugerne af Jorden altid ville kunne undskyldte sig med, at det var dem ubekjendt, at en eller anden af dem borttagen lille Jordforhøiing var et Oldtidsminde. Det er ligeledes med Grund fremhævet, at de ved slige Borttagelser af Kæmpeløse eller Rester af saadanne fundne Oldsager gaa tabte, idet Finderne ikke vove at indsende dem af Frygt for, at det let kunde blive opdaget, at de ulovlig have foretaget Gravninger i et Oldtidsminde. Med stor Styrke har man i Sverige henvist til de betydelige Resultater, der i Danmark ere vundne ad Frivillighedens Vej, ved en velvillig, tvangløs Samarbejden af Regjering og Folk, og saavel ved Forhandlingerne paa nylige Oldforsker møder i Sverige som ved Flyvekrifter har man søgt at virke hen til, at Tvangssystemet der kunde blive hævet, og at det danske System kunde blive optaget i dets Sted.

Under disse Omstændigheder kan jeg ikke Andet, end bestemt fraraade en Expropriationslov. Jeg føler mig overtydet om, at det i de allerfleste Tilfælde vil kunne lykkes ved en hensigtsmæssig Fremgangsmaade og selv uden altsor store Bekostninger at erhverve de Mindesmærker, som man maatte ønske frede; saameget mere som der i Folket findes en levende Sands for Alt, hvad der bidrager til at oplyse vor Fortid og styrke vor Nationalitet, hvorom de ovenanførte talrige Gaver af endog betydelige Mindesmærker til Staten af Godseiere, Bønder og Andre noksom bære Vidne. Det er mig bekjendt, at der rundt om i Landet findes fedrelandsstubede Mænd, som, naar Sagen ret kommer i Gang, ville paa enhver Maade bidrage til at oplyse og frede de vigtigste Fortidsminder, ja jeg veed, at de ogsaa i Tiden ere villige til at saammentrede i private Foreninger, for overalt i Landet at vaage over Opretholdelsen af de engang vedtagne Fredninger, hvilket ellers, naar det Offentlige stod alene med et sligt Tilsyn over det hele Land, kunde blive vanskeligt nok. Men det gjælder først og fremmest om, at Rigsdagen